

ме певна сукупність антропо- чи екоцентристських цінностей, засвоєних свідомістю, визначає характеристики екологічної діяльності, її спрямування і наслідки.

Аналізуючи позиції деяких вчених [4, 5] щодо розуміння ними феномену соціального, доходимо висновку, що під соціальним необхідно розуміти сукупність якостей і особливостей суспільних відносин, яка демонструється індивідами чи суспільними угрупованнями у процесі спільної діяльності (взаємодії) і яка проявляється у ставленні їх один до одного, до свого становища у суспільстві, до явищ і процесів суспільного і природного життя. Таким чином, під соціально-екологічними суспільними відносинами пропонується розуміти сукупність характеристик суспільних відносин, які виникають в процесі усвідомленого перетворення навколишнього світу завдяки реалізації на практиці певного типу екологічної свідомості.

Проблема конституювання соціально-екологічних суспільних відносин не повинна зводитись до декларацій необхідності її теоретичного виокремлення. Власне кажучи, будь-який вид суспільних відносин спричиняє реальний вплив на суспільний розвиток тільки за умови його інституціоналізації, тобто, по-перше, створення і забезпечення функціонування соціальних інститутів, які беруть на себе функції регулювання певною сферою суспільного життя, а, по-друге, – усвідомлене засвоєння широким суспільним загалом певної системи норм і настанов, що стосуються конкретної проблеми. Але, якщо сьогодні можна стверджувати про наявність деяких соціальних інститутів в системі існуючих видів суспільних відносин, то процес інституціоналізації соціально-екологічних відносин знаходиться на початковому етапі свого розвитку. Звичайно, питанням природоорієнтованості і охорони довкілля переймаються відповідні структури державного управління, однак спрямування їхньої діяльності, як правило, орієнтоване насамперед на отримання сьогоденного зиску, демонструючи всі ознаки переважання антропоцентристської системи цінностей.

Проблема ж переходу від теоретичного обґрунтування соціально-екологічних суспільних відносин до свідомої їх побудови полягає насамперед у необхідності впровадження у суспільну свідомість екоцентристської системи цінностей, формування на основі цих цінностей відповідно орієнтованої екологічної культури, яка визначатиме в кінцевому рахунку спрямування природоперетворюючої діяльності.

Не будучи прихильником революційних дій для гармонізації взаємовідносин у системі "людина-природа", тобто створення принципово нового типу суспільних відносин, автор вважає, що після конституювання соціально-екологічних відносин на теоретичному рівні, практичне впровадження нового типу відносин цілком можливе шляхом модернізації існуючої системи, впровадження у суспільну свідомість екоцентристських цінностей, формування у суспільстві відповідної екологічної культури, яка визначатиме спрямування природоперетворюючої діяльності.

Література

1. **Материальное** и духовное в социальном развитии/ А.А. Лысенко, А.И. Горак, Т.И. Ящук и др. – К.: Вища школа, 1986. – 208 с.
2. **Общественные** отношения (социально-философский анализ)/ В.И.Кущенко, И.В. Бойченко, Ю.Д.Прилюк и др. – К.: Наукова думка, 1991. – 288 с.

3. **Панфилов А.А., Сосунова И.А.** Государственная экологическая политика: узловые проблемы формирования// Социально-политический журнал. – 1997. – № 6. – С. 28-3.
4. **Попова И.М.** Человек и социальные отношения// Философская и социологическая мысль. – 1991. – № 7. – С. 38-45.
5. **Фролов С.С.** Основы социологии. – М.: Наука, 1996. – 337 с.

УДК 378.14 Доц. Л.І. Максимів¹, к.е.н.; ст. викл. Л.Д. Загвойська² – УкрДЛТУ

ПРАКТИЧНІ СТУДІЇ МАГІСТЕРСЬКОГО КУРСУ "ЕКОНОМІКА ДОВКІЛЛЯ І ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ"

Йдеться про досвід проведення навчальних практичних занять у рамках магістерського курсу, форми ознайомлення студентів з процесом вироблення прикладної політики довкілля.

Doc. L. Maksymiv, s.t. L. Zahvoyska – USUFWT

Practical studies in the framework of environment and natural resource economics master course

Experience of practical studies arranging in the framework of Environment and Natural Resource Economics Master Course is introduced. Decision-making process in the field of Applied Environmental Policy is considered.

Центр підготовки магістрів економіки довкілля і природних ресурсів ENARECO, створений у 1998 р. в УкрДЛТУ, готує економістів-екологів – фахівців, готових виробляти рішення, що відповідають вимогам сталого розвитку, тобто досягати задоволення економічних потреб без нанесення шкоди довкіллю, а отже й інтересам майбутніх поколінь. Участь викладачів європейських університетів – міст Фрайбурга (Німеччина), Гента (Бельгія) і Падуї (Італія) у розробці структури курсу та змісту навчальних дисциплін сприяла підвищенню рівня освіти, яку університет може запропонувати обдарованій молоді.

Високий теоретичний рівень підготовки магістрів економістів-екологів підкріплюється практичними студіями, у рамках яких запрошуються досвідчені вітчизняні та зарубіжні фахівці-практики різних галузей народного господарства. Особливе значення для формування у студентів відповідних умінь і навичок мають семінари навчального блоку "Екологічна політика".

Прикладом може служити проведений у рамках навчального курсу "Прикладна екологічна політика" семінар "Роль неурядових організацій у реалізації муніципальної екологічної політики та здійсненні регіонального менеджменту" за участю директора центру муніципального та регіонального розвитку п. Г. Дробенка (Львів), заступника директора центру п. Я. Брусак (Львів), директора асоціації муніципальної мережі ENERGIE CITES п. М. Станкевич (Краків), члена громадської спілки BSP ELECTRONIC п. С. Скрипчак (Бельська-Бяла) і начальника відділу стратегії та розвитку міста, експерта з питань якості продукції та систем управління навколишнім середовищем п. А. Вуцького (Щецін).

¹ – керівник центру підготовки магістрів економіки довкілля і природних ресурсів

² – адміністратор проекту Dissemination ENARECO

Мета семінару – вивчення досвіду діяльності зарубіжних та вітчизняних громадських організацій, їх ролі у вирішенні екологічних проблем на конкретних прикладах. Учасники семінару познайомилися з досвідом Львівської мерії у вирішенні екологічних проблем міста (зниження рівня забруднення повітря, утилізації побутових відходів тощо).

На семінарі було зроблено огляд екологічних програм, прийнятих у різні роки для м. Львова, перша з яких була розроблена у 1991р. і розглядалася на сесії міської Ради під головуванням мера п. Б. Котика, який приділяв велику увагу вирішенню екологічних проблем нашого міста. У 1995 р. відбулися перші громадські слухання, які засвідчили активізацію громадськості у вирішенні життєво важливих питань міста, зокрема, збалансування його екосистеми. Питання стратегічного планування міста розглядалися у контексті його цілей, завдань і ресурсів.

Студенти ознайомилися також із ходом роботи львівських учених на чолі з директором Інституту екології Карпат академіком М. Голубцем над програмою "Львів-2001. Порядок денний на XXI століття", завданням якої є реалізація моніторингу довкілля та покращання екологічної ситуації у Львові з метою збереження архітектурно-мистецьких цінностей міста та здоров'я його громадян.

Як наголошувалося на семінарі, наші магістри могли б реально долучитися до розробки цієї програми, виконавши у процесі підготовки магістерських кваліфікаційних робіт, курсових, а також наукових робіт дослідження з питань прикладної екологічної політики м. Львова.

На семінарі докладно розглядався і дискутувався досвід польської мережі енергозабезпечення міст ENERGIE CITES, форми та методи реалізації проектів (конференції, семінари, навчальні програми, підготовані за участю фахівців різних країн) для його поширення. Це – компакт-проекти, які стосуються екологічно чистого виробництва електроенергії та її ощадного використання на локальному рівні. Розглядалися проекти модернізації освітлення вулиць міст, добровільного енерго-аудиту помешкань громадян, а також оригінального економічного вирішення транспортних проблем, що сприяло зменшенню антропогенного навантаження на довкілля.

Як один із напрямків вирішення транспортної проблеми розглядалося застосування альтернативних видів транспорту, зокрема багатофункціональних велосипедів (для перевезення дітей та пересування людей похилого віку) з облаштуванням спеціальних майданчиків для їх паркування за невисоку плату. Іншим напрямом, який заслуговує на увагу з точки зору зниження рівня навантаження автомобільного транспорту на довкілля, є заохочення населення до переміщення електротранспортом шляхом погодження розкладів руху різних маршрутів та видів транспорту, надання різноманітних пільг за використання кількох видів електротранспорту та спрощених схем оплати за проїзд.

Семінари, які проводить асоціація ENERGIE CITES, супроводжуються виїздом на господарські об'єкти різних країн світу, де нагромаджений досвід застосування нетрадиційних джерел енергії (вітру, сонця, біомаси тощо) та ощадного її використання. Повчальним у цьому відношенні є досвід Данії, окремі регіони якої на 100 % забезпечують потреби в електроенергії за рахунок вітрових електростанцій. Світовий досвід використання біомаси був представлений на семінарі

за допомогою 8 апробованих у Польщі методик, отриманих у свій час від підприємств різних країн, зокрема Німеччини.

Для реалізації таких проектів ведеться пошук джерел фінансування. Так, описані вище проекти частково фінансуються з місцевого бюджету, який покриває 20 % видатків, а 80 % покривають гранти, які надає програма Tempus за підтримки Європейського Союзу. Важливим питанням для отримання гранту на будь-який проект є його відповідність критеріям відбору. Як приклад розглядалися критерії відбору проектів у рамках EKO FUNDUSZ та їх фінансування третіми сторонами у рамках програми ESCO.

З 1990 р. громадська організація ENERGIE CITES успішно співпрацює з українськими громадськими організаціями, зокрема з центром муніципального та регіонального розвитку Львова. Фінансова підтримка американської сторони дала змогу реалізувати у нашому місті проект удосконалення локальної енергетичної політики.

Проведення таких навчальних семінарів дозволяє студентам познайомитися із досвідом інших країн у питаннях формування екологічної політики міст і регіонів відповідно до вимог сталого розвитку, практикою реалізації вироблених політичних рішень, а також налагодити особисті контакти, що важливо як для інтенсифікації самого навчального процесу, так і для подальшої практичної діяльності майбутніх економістів-екологів.

Література

1. Максимів Л.І., Загвойська Л.Д. Магістри економіки довкілля і природних ресурсів – лідери XXI сторіччя// Науковий вісник: Збірник науково-технічних праць. – Львів: УкрДІТУ, 1999, вип. 11.1. – С. 134-137.

2. ENARECO – a new master study course on environmental economics in Ukraine. Ideas, objectives, contents. Edited by H. Essmann, N. Lust, D. Pettenella, Yu. Tunytsya. Lviv: USUFWT, 2000. 144 p.

УДК 331.024:2:658

Аспір. М.Б. Данчук – Прикарпатський університет
ім. Стефаника

РІВЕНЬ БЕЗРОБІТТЯ ЯК КРИТЕРІЙ ВИЗНАЧЕННЯ ДЕПРЕСИВНОСТІ ГІРСЬКИХ РАЙОНІВ

Розглядаються шляхи зростання зайнятості серед міського і сільського населення гірських районів, пріоритетними з яких визначаються – розвиток рекреаційно-туристичного та оздоровчо-лікувального комплексів. Обґрунтовується доцільність віднесення гірських районів Івано-Франківської області до числа депресивних.

М.Б. Данчук

The level of unemployment as a factor of determinaiting the depression of the mountain areas

Ivano-Frankivsk region under study has suitable conditions for the development of agrotourism, which does not require large financial outlays and can be a source of income for local people. At present its development is non-existent in Ukraine, where no action whatever is being taken to promote it.